

واکاوی و سبک‌شناسی سوره انشراح

محمد شیخ^۱، الله رسان ریگی^۲^۱دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشیار زبان و ادبیات عربی، sheikh_m20@yahoo.com^۲دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشجوی کارشناسی ارشد زبان عربی، allahrasanrigi@gmail.com

چکیده

سبک‌شناسی، از جمله روش‌هایی است که ما را به معنا و مفهوم-سازی‌های متکلم و جنبه‌های زیبایی متون راهنمایی می‌کند و در سالهای اخیر جایگاه نخست را میان پژوهش‌های زبان‌شناختی به خود اختصاص داده است و در این راستا از دانش بلاغت بهره جسته است همچنین قرآن به عنوان نمونه والای سخن فصیح و بلیغ همچنان در کانون توجه ادیبان و پژوهشگران است و پیوستگی آیات قرآن، موضوع پر دامنه، جذاب و سرشار از فواید، آنان را به خود معطوف داشته است. با توجه به این امر پژوهش حاضر به صورت تحلیلی - توصیفی به بررسی آیات، واژگان و ساختارهای سوره انشراح می‌پردازد. حاصل بررسی به این صورت است که در این سوره تمام واژگان در جایگاه ویژه خود قرار گرفته‌اند کلمات و صوت حاصل از آنها در جلب توجه مخاطب و خواننده تاثیر دارد و به کار بردن همزه استفهام، إذا، تکرار ضمیر، و تکرار آیه و... دارای نکات بلاغی و هدفمند است.

واژه‌های کلیدی

قرآن کریم، سوره انشراح، سبک‌شناسی، علوم بلاغت

مقدمه

سبک‌شناسی و سبک در سالهای اخیر، در کانون توجه پژوهشگران قرار گرفته است، اما آنچه که بررسی شده، همچنان ناچیز به نظر می‌رسد و ما را از ورود به فضای گسترده و نهفته آن بی‌نیاز نمی‌کند. قرآن به عنوان یک کتاب آسمانی چونان دریای بزرگی است که کرانه‌های آن مشخص نیست و هر چه انسان از چشمه زلال و گوارای آن بنوشد عطش او بیشتر می‌شود. با توجه به آنچه گفته شد و نظر به اقتضای دانش جدید، سبک‌شناسی سوره جهت تحلیل و بررسی، مورد گزینش قرار گرفت. امروزه بسیاری از مطالعات و تحقیقات حوزه زبان-شناسی به سبک‌شناسی اختصاص یافته است. سبک‌شناسی توصیف و تحلیل تغییرپذیری شکل‌های زبانی در کاربرد زبان است و تمرکز اصلی سبک‌شناسان به کاربردهای زیباشناختی متن است. به عبارت دیگر وظیفه سبک‌شناس آن است که با ارائه یک تحلیل منسجم از تغییرات سبک‌شناسی از نویسنده، درک شفاهی از متن به وجود آورد. بی‌تردید بازسازی دانش‌های اسلامی، به خصوص تفسیر در پرتو

دانش‌های جدید می‌تواند در فهم بهتر قرآن کارساز باشد. اگر به قرآن به عنوان یک متن نگریسته شود، می‌توان آیات آن را در ترازوی سبک‌شناسی سنجید و زیبایی‌های آن را برای خواننده آشکار کرد و شیوه‌های متنوعی را که خدای سبحان به منظور اثرگذاری بر خواننده یا شنونده به کار گرفته است، شناخت و به فوق‌بشری بودن آن صحنه گذاشت [۱]

با توجه به اهداف یادشده این تحقیق قصد دارد سوره مبارکه انشراح را به صورت سبک‌شناختی و به کمک علوم زبانشناسی و بلاغت در سه سطح زبانی، ادبی و فکری بررسی و گوشه‌ای از لطافت‌ها و ظرافت‌های ادبی قرآن را بیان کند.

سبک‌شناسی

«در زبان عربی لفظ «أسلوب» [سبک] عبارت است از راه طولانی یا صف درختان خرما. و در زبانهای گوناگون اروپایی ریشه اش به لفظ «stylus» بر می‌گردد. ومعنای آن آهن دوسر نوک تیزی است که پیشینیان از آن جهت باز کردن نامه‌های مهرموم شده استفاده می‌کردند» [۲] و در اصطلاح ادبی سبک به طور کلی به شیوه خاص سخن، شعر و نثر است [۳]. سبک اصطلاحی قدیمی است ولی سبک‌شناسی در چند قرن اخیر به وجود آمده است. نخستین کسانی که به سبک توجه کرده‌اند، افرادی بوده‌اند که به بررسی شیوه‌های سخنوری پرداختند. افلاطون اولین کسی است که به مسئله سبک اشاره کرده است. از نظر افلاطون هرگاه معنایی صورت مناسب خود را پیدا کند، سبک به وجود می‌آید. بعد از افلاطون کسی که در این زمینه نام و اثری از او به جا مانده، ارسطوست. او در کتاب فن سخنوری مسئله سبک را پیگیری کرده است [۴]

همچنین سبک‌شناسی عبارت است از روش نویسنده در بیان دیدگاه‌هایش و روشن نمودن شخصیت ادبی‌اش در مقایسه با دیگران از جهت گزینش واژگان، ساخت عبارات و تشبیهات بلاغی [۵].

پیشینه سبک‌شناسی

مطالعات و تحقیقات سبک‌شناختی در مورد قرآن قدمت چندانی ندارد. قرآن‌پژوهان و دانشمندان اسلامی از دیر باز به مسائل ادبی و بلاغی قرآن پرداخته‌اند و جلوه‌هایی از اعجاز آن را آشکار کرده‌اند که